

255

MART 2022

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

AB'NİN GELECEĞİ İNŞA ETME ARACI: UFUK
AVRUPA PROGRAMI VE TÜRKİYE

Nagehan Nur Uysal

İKV Uzman Yardımcısı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

AB'nin Geleceği İnşa Etme Aracı: Ufuk Avrupa Programı ve Türkiye

Nagehan Nur UYSAL, İKV Uzman Yardımcısı

Dünyanın en büyük sivil Ar-Ge ve yenilik programı olan Ufuk Avrupa, ekonomik gelişmişliği artırmak, rekabetçiliği güçlendirmek, ekonomik ve sosyal alanda uyumu ilerletmek için fırsatlar yaratmaktadır. Küresel sorunlara daha hızlı ve etkili çözümlerin bulunmasını desteklemeyi amaçlayan programa, kamu kuruluşları, sanayi kuruluşları, KOBİ'ler, STK'ler, üniversiteler, araştırma kurumları ve tüzel kişiler başvurabilecektir. Paydaşların iş birliği içerisinde mevcut sorunlara çözümler bulurken, geleceğin şekillendirilmesi için birlikte çalışmasını amaçlayan Ufuk Avrupa, Türkiye'nin Ar-Ge ve yenilik çerçevesini genişletirken, bu alandaki yetki ve kabiliyetlerini geliştirmesine de imkân tanımaktadır.

Ufuk Avrupa Programı, iklim değişikliği, ulaşım, sağlık, tarım, enerji ve beşeri bilimler temelinde 2027 yılına kadar binlerce araştırma ve yenilik projesini finanse edecektir. Tüm dünyadaki üniversiteleri, araştırma merkezlerini, KOBİ'leri, büyük şirketleri, kamu kurum ve kuruluşlarını destekleyen projelerin, stratejik hedeflerle ekonomik büyümeyi sağlaması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada Ufuk Avrupa Programı'nın tanıtılmasına ve ülkemizin daha önceki programdaki performansının değerlendirilmesine yer verilmiştir. Böylece Türkiye'deki ilgili kesimlerin program kapsamındaki fonlardan daha fazla yararlanmasına, ülkemizin Avrupa araştırma ve inovasyon alanıyla bütünleşmesinin hızlandırılmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, Ufuk Avrupa Programı'nın Türkiye'nin gelişmişlik seviyesini bilimsel ve yenilikçi esaslarla daha sağlam temellere dayandırarak ilerlemesine katkı sunmanın yanı sıra küresel sorunlara çözüm getirmek konusunda da itici bir güç unsuru olduğunun ortaya koyulması hedeflenmektedir.

Ufuk Avrupa Programı Nedir?

AB'nin dokuzuncu Çerçeve Programı olan ve 2021-2027 dönemini kapsayan Ufuk Avrupa, 95,5 milyar avroluk bütçesiyle bugüne kadarki en yüksek bütçeli sivil fondur. Alanlar, kümeler ve misyonların belirlenerek yapılandırıldığı Ufuk Avrupa Programı'nda sürdürülebilir yaşam, insan sağlığı, çevre bilincinin yerleşmesi ve daha yaşanılabilir bir gezegen için bütün faaliyetlerde doğayı korumanın önemi öne çıkmaktadır. Teknolojik gelişmelerin bu kadar hızlı ilerlediği dünyada hem yenilikçi hem de iklimi koruyan projelerin oluşturulması için destek verilmektedir.

Ufuk Avrupa Programı, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne paralel olarak küresel sorunlara çözüm bulma ve endüstriyel rekabeti sağlamlaştırma doğrultusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Ufuk Avrupa Programı'nın önceki çerçeve programlardan önemli bir farkı ise oluşturulan yeni misyonlarıdır. Çevre sorunlarının insan sağlığına büyük bir tehdit olması nedeniyle misyonlar, kanser dâhil olmak üzere, Yeşil Mutabakat ile kesişen hedefleri taşımaktadır. Misyonlar ile hedefler doğrultusunda belirlenen alanlarda somut çıktılara ulaşılması öngörülmektedir. İklim değişikliğine yapılan vurgunun artması AB'nin Çerçeve Programları içerisinde de belirgin hale gelmektedir.

Toprak Sağlığı ve Gıda Misyonu: AB, "Toprakları önemsemek hayatı önemsemektir" diyerek bir toprak misyonu başlatmıştır. Misyonun temel hedefi, 2030 yılına kadar toprakların %75'ini sağlıklı hâle getirmektir.¹

Sağlıklı Okyanuslar, Denizler, Kıyı ve İçsular Misyonu: Gezegenimizin en önemli kaynaklarından olan denizler ve okyanusları korumak için geliştirilen bir diğer misyondur. Sağlıklı bir ekosistemin ve ekolojik dengenin oluşturulabilmesi için okyanusları korumak en temel hedefler arasında yer almaktadır. Önce bireyleri ve sonrasında ise tüm toplumu bilinçlendirmek için sağlıklı okyanuslar, denizler, kıyı ve içsular misyonu Avrupa Komisyonunun önemli araçlarındanıdır.²

Toplumsal Dönüşüm Dahil İklim Değişikliğine Uyum Misyonu: Yaşamı ve dünya üzerinde yaşayan bütün canlıları korumak adına iklim değişikliği ile mücadele kapsamında geliştirilmiştir. Nehirlerin ve sulak arazilerin kapasitelerinin yaşanması muhtemel taşkınlara karşı geliştirilmesi, doğal afetlere karşı insan yaşamını korumak için daha dayanıklı binaların yapılması, ormanların korunması ve yerel enerji sistemlerinin kurulması gibi hedefler belirlenmiştir. Ayrıca AB ülkeleri, net sıfır karbon hedefine ulaşmak için İklim Kanunu taslağını da oluşturmuştur.³

¹ <https://eu.immib.org.tr/tr/InformationCenter/Article/9>, Erişim Tarihi: 02.11.2021.

² <https://ufukavrupa.org.tr/tr/saglikli-okyanuslar-denizler-kiyi-ve-icsular>, Erişim Tarihi: 02.11.2021.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0080&from=EN>, Erişim Tarihi: 04.03.2020.

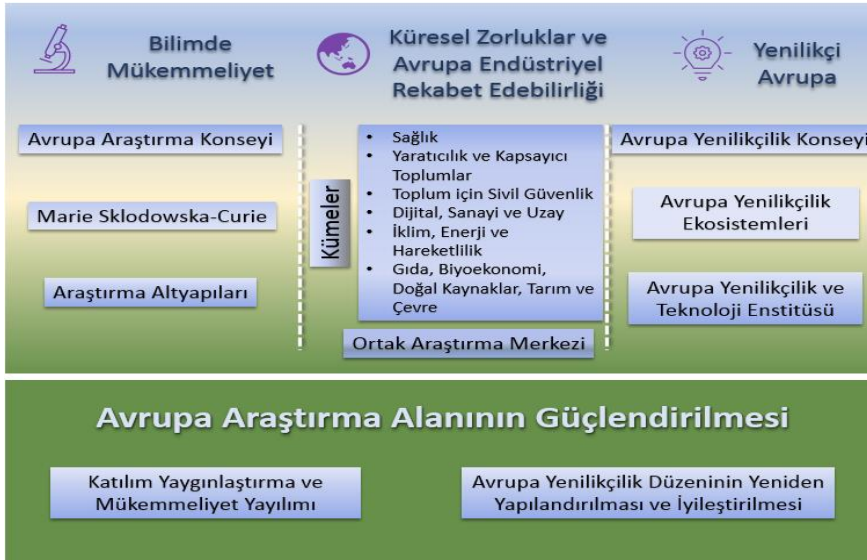
Kanser Misyonu: İklim değişikliğinin beraberinde getirmiş olduğu dengesiz ekosistemin insan sağlığına doğrudan etkileri bulunmaktadır. Bu kapsamda, kanser misyonu olarak gerçekleştirilen hedefler de program kapsamının bir parçasıdır. Bu misyon özelinde, kanserin önlenmesi için çalışmaların yapılması, kanserin tedavisi için iyileştirmelerin ilerletilmesi, bireylerin hayat kalitelerini artırmak adına eyleme geçilmesi ve gerekenlerin planlanması, kansere yol açan tüm etkenlerin daha kolay araştırılması gibi hedefler bulunmaktadır.⁴

Karbonsuz ve Akıllı Şehirler Uyum Misyonu: Bu misyon için hizmet edecek bir “iklim şehir sözleşmesi” hazırlanması, bireylerin akıllı şehirlerde yaşamaya entegre olmalarının hızlandırılması, şehirler için gerekli finansal altyapının sağlanması, adil iklim dönüşümünün önemi, hava kalitesinin artırılması ve Avrupa Yeşil Mutabakatına katkı sağlamak için bölgesel, yerel ve ulusal alanlardaki politikaların uyumlaştırılması hedeflenmektedir.⁵

Ufuk Avrupa Programı'nın Dört Bileşeni ve Kapsamı

Ufuk Avrupa Programı, daha dinamik bir araştırma ve yenilik zemini oluşturmak için bilimde mükemmeliyet, küresel zorluklar ve Avrupa endüstriyel rekabet edebilirliği, yenilikçi Avrupa ve Avrupa Araştırma Alanı'nın güçlendirilmesi bileşenleri altında düzenlenmiştir.

Tablo 1: Ufuk Avrupa Programı'nın Bileşenleri

Kaynak: <https://www.ab.gov.tr/52449.html> Erişim Tarihi: 30.09.2021.

⁴ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/missions-horizon-europe/cancer_en, Erişim Tarihi: 30.10.2021.

⁵ Nuran Talu, “Avrupa Birliği İklim Politikaları”, *İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 3*, s. 39, Ankara, 2019.

i) Bilimde Mükemmeliyet

Bilimde mükemmeliyet bileşeni, bilgiye erişimdeki tüm evrelerde araştırma kapasitesinin geliştirilmesine ve bilimsel çalışmaların verimli şekilde uygulanmasına katkı sunmaktadır. Bu çerçevede hem araştırmacıya hem de araştırma altyapılarına yönelik olarak gelişmeler desteklenmektedir. Avrupa Araştırma Konseyi, burs ve dolaşım destekleri gibi alt alanlar oluşturularak bilim insanlarını teşvik etmek ve çağa ayak uydurmak için sunulan imkânlar basitleştirilmekte ve daha erişilebilir kılınmaktadır.

Avrupa Araştırma Konseyi altında araştırma projeleri yürüten doktora öğrencileri başta olmak üzere bilim insanları, bilimde mükemmeliyet kriterleri göz önünde bulundurularak fonlanmaktadır. Temel amacı ulusal programlarla fonlanması güç olan yüksek bütçeli ve riskli projelere kaynak sağlamak olan Avrupa Araştırma Konseyi kapsamındaki projelerin yürütücüsü özel sektör, üniversite, kamu sektörü kurumlarının AB üyesi veya aday ülkeden olması şartı aranmaktadır. Benzer şekilde kendisine fon sağlanacak araştırmacının da araştırma sürecinin en az yarısını yine bir AB ülkesi veya aday ülkede geçirmesi gerekmektedir. Toplam bütçe 15,027 milyar avrodur.

Marie Skłodowska Curie Uluslararası Burs ve Araştırma Dolaşım Destekleri, araştırmacıların kariyer gelişimini desteklemeyi ve teknoloji ve yenilikçilik çerçevesinde insan potansiyelinin geliştirilmesini, böylece Avrupa'yı bilimsel açıdan bir merkez konumuna getirmeyi amaçlamaktadır. Doktora derecesini almış ve en az sekiz yıl araştırma deneyimi olan, Avrupa ve Avrupa dışındaki ülkelerde araştırmalarına devam eden Türkiye'ye dönmüş veya dönmeyi düşünen bireylere burs ve destek sağlanmaktadır. Ayrıca, doktora derecesini henüz almamış bilim insanlarına da burs imkânı sağlanmaktadır. Değişim programları ise, Türkiye ve Avrupa içinden ve dışından ülkeler arasında gerçekleştirilecek tecrübe ve bilgilerin transferinin sağlanmasına zemin oluşturmaktadır. Son olarak, burslara katkı fonu ile ulusal kuruluşlar aracılığıyla da bilim insanlarına burs imkânı sunulmaktadır. Marie Skłodowska Curie Programlarına ayrılan toplam bütçe 6,6 milyar avrodur.

Bilimde mükemmeliyet alanı araştırma altyapıları ise, bilimsel önceliklerin yanı sıra küresel sorunlara etkili çözümler bulmayı önemsemektedir. Bütünleştirici eylemler sayesinde AB üyesi ülkeler ve AB aday ülkelerdeki bilimsel verilere erişimleri daha etkili hale getirmek hedeflidir. Araştırma altyapılarının etkinliğini ve insan kaynağının niteliğini artırmak oldukça önemlidir. Bu alt başlığa ayrılan bütçe ise 2,4 milyar avrodur.⁶

ii) Küresel Sorunlar ve Endüstriyel Rekabet

Küresel sorunlar ve endüstriyel rekabet bileşeninin kümeleri olan, sağlık, kültür, yaratıcılık ve kapsayıcı toplumlar, sivil güvenlik, dijital endüstri ve uzay, iklim, enerji ve

⁶ <https://www.dunya.com/dunya/ufuk-avrupa-yenilikci-gelecegi-insa-edecek-projeleri-bekliyor-haberi-615910>, Erişim Tarihi: 29.03.2021.

mobilité, biyoekonomi, gıda, biyoekonomi, doğal kaynaklar, tarım ve çevre ve ortak araştırma merkezi gibi alanlarda yaşanan sorunlara inovasyon ve Ar-Ge hizmetleri ile çözümler yaratmaya çalışılmaktadır. Teknolojik gelişmelerle desteklenen projelerde sektörel bazda rekabetin güçlenmesi de hedeflenmektedir.⁷ Aşağıda, bu kümelere ayrılan bütçenin tablosu bulunmaktadır.

Tablo 2: Küresel Sorunlar ve Endüstriyel Rekabet Bileşeni Kümeler ve Bütçeleri

KÜMELER	BÜTÇE
Sağlık, Kültür, Yaratıcılık ve Kapsayıcı Toplumlar	2,3 milyar avro
Sivil Güvenlik	1,6 milyar avro
Dijital Endüstri ve Uzay	1,6 milyar avro
İklim, Enerji ve Mobilité, Biyoekonomi	1,6 milyar avro
Gıda, Biyoekonomi, Doğal Kaynaklar, Tarım ve Çevre	2021-2022 çağrısı: 1,9 milyar avro
Ortak Araştırma Merkezi	Yıllık yaklaşık 330 milyon avro

iii) Yenilikçi Avrupa

Ufuk 2020'den Ufuk Avrupa'ya geçişte önemli bir değişim gösteren, KOBİ'lerde Yenilikçilik ve Risk Finansmanına Erişim programlarının, Yenilikçi Avrupa sütununun Avrupa İnovasyon Konseyi bileşeni altında birleştiği görülmektedir. Çeşitli ve yüksek riskli yeniliklerin oluşumunu desteklemek için, start-upların ve KOBİ'lerin uluslararası düzeyde hızla teşvik edilmesini hedefleyen Avrupa İnovasyon Konseyi, Avrupa'nın en iyi yenilik girişimi olarak ön plana çıkmaktadır. 2021 yılındaki tahmini bütçe 1,5 milyar avro olarak belirlenmiştir.⁸ Yenilikçi Avrupa'nın bir diğer alt başlığı olan Avrupa İnovasyon Ekosistemleri ise, yenilikçi KOBİ'lerin büyümelerine fırsat yaratmaktadır. 2021 yılı bütçesi, 54,74 milyon avrodur. Bir diğer alt başlık, Avrupa'daki en büyük inovasyon topluluğu olan Avrupa İnovasyon ve Teknoloji Enstitüsü, Avrupa'nın yenilikçiliğe dair olan fikirleri geliştirmek ve güçlendirmek için oluşturulmuş ilk kuruluştur. Ekonomik büyümeyi sürdürülebilir kılmak ve yeni istihdam alanları yaratmak açısından hayati bir öneme sahiptir. Yenilikçi ürün ve hizmetlerin geliştirildiği bu alt başlığa ayrılan toplam bütçe 2,7 milyar avrodur.⁹

iv) Katılımın Yaygınlaştırılması ve ERA'nın Güçlendirilmesi

Katılımın genişletilmesi ve mükemmeliyetin yayılımı adına, Çerçeve Programlarda yeterince etkin olmayan ülkelere ivme kazandırmak hedeflenmektedir. Bu kapsama ayrılan bütçe, 2,8 milyar avrodur.¹⁰ Avrupa araştırma ve yenilik sisteminin reformu ve

⁷ <https://ufukavrupa.org.tr/tr/alanlar-kumeler>, Erişim Tarihi: 05.11.2021.

⁸ <https://www.eurekanetwork.org/countries/turkey/eurostars/> Erişim Tarihi: 05.11.2021.

⁹ EIT's 2016 Call for Knowledge and Innovation Communities (KIC) Proposals, European Institute of Innovation & Technology, Reference: 00008.EIT. 2016.I

¹⁰ <https://ufukavrupa.org.tr/tr/alanlar-kumeler/katilimin-genisletilmesi-ve-mukemmeliyetin-yayilimi>, Erişim Tarihi: 04.11.2021.

geliştirilmesi, halihazırda var olan önceliklerin ve girişimlerin derinleştirilmesi için ayrılan toplam bütçe 308 milyon avrodur.¹¹

Bunların yanı sıra, küreselleşmiş sistem içerisinde dünyanın savaş verdiği COVID-19 salgınına geride bırakmak için daha yeşil bir dünya ve araştırma ve yenilik programlarını destekleyen şehirler yaratılması da planlanmaktadır. Sürdürülebilir, karbon nötr ve dijital bir dünyaya dönüşmek için yapılması gerekenler Ufuk Avrupa Programı ile desteklenmektedir.

Tablo 3: Ufuk Avrupa Programı Bütçesi

ALANLAR/KÜMELER	BÜTÇE
Avrupa Araştırma Konseyi	15,027 milyar avro
MSCA Eylemleri	6,6 milyar avro
Araştırma Altyapıları	2,4 milyar avro
Sağlık	Toplam: 8,246 milyar avro 2022 yılı: 936 milyon avro
Kültür, Yaratıcılık ve Kapsayıcı Toplumlar	2,3 milyar avro
Sivil Güvenlik	1,6 milyar avro
Dijital, Endüstri ve Uzay	2021 yılı: 1,63 milyar avro
İklim, Enerji ve Mobilite	2021 yılı: 1,647 milyar avro
Gıda, Biyoekonomi, Doğal Kaynaklar, Tarım ve Çevre	2021-2022 yılı: 1,906 milyon avro
Ortak Araştırma Merkezi	Yıllık yaklaşık: 330 milyon avro
Avrupa Yenilik Konseyi	2021 yılı tahmini: 1490,70 milyon avro
Avrupa İnovasyon Ekosistemi	2021 yılı: 54,74 milyon avro
Avrupa İnovasyon ve Teknoloji Enstitüsü	2,7 milyar avro
Katılımın Genişletilmesi ve Mükemmeliyetin Yayılımı	2,842 milyar avro
Avrupa Araştırma ve Yenilik Sisteminin Reformu ve Geliştirilmesi	380 milyon avro

Kaynak: <https://ufukavrupa.org.tr/tr/alanlar-kumeler>

Ufuk Avrupa, bileşenleri içerisinde bulunan başlıklar kapsamında ve belirlemiş olduğu misyonlar çerçevesinde fon sağlamaktadır. Komisyon, yayımladığı çağrılara yapılan başvuruları değerlendirerek programdan yararlanacak kurum ve kuruluşları belirlemektedir.

Ufuk Avrupa Programı Çağrılarına Başvuru

Program kapsamında bireysel başvurular olmakla beraber genel olarak konsorsiyumların oluşturulması ve onların oluşturduğu projelere başvurulması beklenmektedir. Konsorsiyum projelerinde asgari üç katılımcının olması gerekmektedir. Bu katılımcılar en az bir tane üye ülkeden ve en az iki tane üye ve aday ülkeden bağımsız kuruluşlarla oluşturulması gerekmektedir.

Programa başvuracak kuruluşların katılımcılarında bir cinsiyet eşitliği planının olması şartı bulunmaktadır. Ufuk Avrupa Programı fonlarından faydalanacaklar, AB ülkelerinin

¹¹ <https://ufukavrupa.org.tr/tr/alanlar-kumeler/avrupa-arastirma-ve-yenilik-sisteminin-reformu-ve-gelistirilmesi>, Erişim Tarihi: 04.11.2021.

en dışarıda kalan bölgeleri de dahil olmak üzere kuruluşlar, denizaşırı ülkeler, üye devletlerle bağlantılı bölgeler, AB üyesi olmayan orta ve düşük gelirli ülkeler, çağrılarda özel olarak ismi geçen diğer ülkeler, AB kurumları ve uluslararası kuruluşlardır.¹²

Programa yapılacak başvurular son çağrı tarihinden önce, finansman ve ihale portalı aracılığıyla elektronik olarak sunulmalıdır. Başvurular okunabilir ve erişilebilir olmalıdır. Tekliflerin azami uzunluğu daha önceki programlara kıyasla önemli ölçüde azaltılmıştır. Araştırma ve yenilik eylemleri (RIAs) ve yenilik eylemleri (IAs) başvuruları 45 sayfadan fazla olmamalıdır. Koordinasyon ve destek eylemleri (CSAs) için ise maksimum 30 sayfa olmalıdır. Potansiyel başvuru sahipleri, teklifin hazırlanmasıyla ilgili her türlü bilgiyi, “*Funding & Tenders Portal*” üzerinden detaylıca inceleme imkânına sahiptir.¹³

Başvuran kuruluşların bir PIC koduna (Katılımcı Tanımlama Kodu) sahip olması ve ardından yenilikçi bir fikir veya teklif ile hangi programa başvurulması gerektiğini tespit etmesi gerekmektedir. Teklifler, uzmanlarca değerlendirilip, Tek Elektronik Veri Değişim Alanı (SEDIA) olarak adlandırılan finansman ve ihale fırsatları portalına gönderilmektedir.

Ufuk Avrupa Programı ve Türkiye

AB'nin büyüyen ve gelişen ekonomisinde küresel rekabetin artırılması, KOBİ'lerin ve girişimcilerin desteklenmesi ve en önemlisi bunların gerçekleşmesi için araştırmanın ve yenilikçiliğin ilerletilmesi gerekmektedir. Yenilikçiliğin ilerletilmesi için yürütülen AB Çerçeve Programları, belirli temalar ekseninde kalkınmaya katkı sağlayarak rekabet gücünü de artırmaktadır.

Türkiye'nin AB yolculuğunda, hali hazırda tıkanmalar mevcut olsa da en işlevsel ve hareketli alanların mali iş birliği süreçleri olduğunu söylemek gerekmektedir. Temelde yararlanılan kaynak IPA fonları olmasıyla birlikte diğer bir kaynak Birlik Programları'dır. Birlik Programları içerisinde bugün bakıldığında hem bütçesi hem de hedefleri itibarıyla en önemlisi Ufuk Avrupa Programı'dır. Dolayısıyla Ufuk Avrupa Programı da diğer programlarda sağlanan fırsatlar gibi Türkiye için hem AB'ye uyum sürecine bir katkı hem de Türkiye'nin bilimsel açıdan gelişmişliğini artıran bir imkân sunma potansiyeli düşünülerek değerlendirilmelidir.¹⁴

¹² Horizon Europe Programme Guide, Version 1.2, s.13, Erişim Tarihi: 4.10.2021.

¹³ Teklif hazırlıklarında faydalanılacak diğer açıklamalar için bkz: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/horizon/wp-call/2021-2022/wp-13-general-annexes_horizon-2021-2022_en.pdf, https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/guidance/om_en.pdf, https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/guidance/aga_en.pdf

¹⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “TR-AB Mali İşbirliği”, https://www.ab.gov.tr/tr-ab-mali-isbirligi_5.html 11.03.2020.

Uluslararası sistemde ülkelerin dışında şirketler, yatırımcılar ve hatta üniversiteler de bilim ve teknoloji alanında yeni fırsatlara daha açık hale gelerek birleşme imkânı yakalamaktadır. Ufuk Avrupa, Türkiye için dönemin şartlarına göre sürekli yeniden düzenlenen AB standartlarının takip edilmesine de katkıda bulunacak ve Türkiye’de bulunan şirketler de kendilerini daha etkili bir şekilde ifade edebilme imkânına erişecektir. 2002 yılından bu yana Çerçeve Programlara katılan Türkiye için Ufuk 2020 Programı, alınan desteğin ödenen katkı payını ilk kez aşması dolayısıyla büyük önem taşımaktadır. AB politika öncelikleri ile program faaliyetleri ve nihayetinde Ufuk Avrupa tarafından finanse edilen araştırma ve yenilik projeleri arasında etkili bir ara yüz sağlamaktadır. Türkiye’nin kalkınma ve refah bağlamında karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmek ve en önemlisi etkili çıktılar verebilmek için ihtiyaç duyulan araştırma ve yenilik yatırımlarını teşvik etmekle tamamlayıcı bir etkinin varlığından söz etmek mümkündür.¹⁵ Kısaca Ufuk Avrupa, Türkiye’deki Ar-Ge ve inovasyonun kapasitesini güçlendirmek ve rekabetçiliği yükseltmek, girişimcilerin, KOBİ’lerin ve start-upların yenilikçi fikirlerini desteklemek için oldukça önemli bir ilerleme imkânı kazandırmaktadır.

Türkiye’de Ufuk Avrupa Programı’nın koordinasyonunu TÜBİTAK gerçekleştirmektedir. TÜBİTAK, bu program özelinde bir web sitesi oluşturarak programın tanıtımını yapmakta ve eğitimler organize etmektedir. Program Brüksel merkezli ve bütün çağrıları ve başvuruları İngilizce gerçekleştirilmektedir. Çağrıların odaklandığı konular genel anlamda; bilimsel araştırma ve teknolojik gelişim faaliyetlerini desteklemek, sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlamak, araştırma ve teknoloji geliştirme kapasitesini sanayi-üniversite iş birliği içerisinde teşvik etmek şeklindedir. Bu faaliyetlerde özellikle son iki yılda önemli bir ilerleme yaşandığı görülmektedir. Bunun en temel sebebi ise Türkiye’deki özel sektörün projelerde daha aktif hale gelmesi olarak değerlendirilmektedir. Ufuk 2020’de TÜPRAŞ, Ford Otosan ve Arçelik en başarılı Türk sanayi kuruluşları olmuştur.¹⁶ Bunların yanında, İMMİB, İKMİB, KOBİ ve üniversiteler de başarılı projeler yürütmüştür.¹⁷

Tablo 4: Ufuk 2020’de En Başarılı Sanayi Kuruluşları

En Başarılı Türk Sanayi Kuruluşları	Alınan Fon (milyon €)
TÜPRAŞ	5.86
ARÇELİK	4.63
FORD OTOSAN	3.33
TEKFEN	2.64
TOFAŞ	2.12
SAMPAŞ	1.85
ZORLU ENERJİ	0.89
OSMANGAZİ ELEKTRİK DAĞITIM AŞ	0.89

¹⁵ European Commission, “Horizon Europe (HORIZON) Programme Guide”, version 1.2, p.8, 2021.

¹⁶ Tüpraş, <https://www.tupras.com.tr/basin-bultenleri?detay=ufuk-2020-projesi-en-basarili-turk-sanayi-kurulusu>, Erişim Tarihi: 22.10.2021.

¹⁷ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, https://www.ab.gov.tr/-ufuk-2020_49614.html, Erişim Tarihi: 03.07.2019.

NETAŞ	0.85
ASAS ALUMINYUM	0.68

Kaynak: <https://www.tupras.com.tr/basin-bultenleri?detay=ufuk-2020-projesi-en-basarili-turk-sanayi-kurulusu>, Erişim Tarihi: 11.09.2019.

i) Ufuk 2020'de Türkiye'nin Durumu

Çerçeve Programlarının sekizinci ayağı (2014-2020) olan Ufuk 2020'nin bütçesi 80 milyar avro idi. Türkiye'nin de katılmış olduğu bu programda, basit bir sınırlandırma yaparak sadece karşılıklı faydadan bahsetmek oldukça eksik olacaktır. Öte yandan, Ufuk 2020'deki faaliyetlere bakıldığında Türkiye'nin potansiyelinden daha az bir çıktı elde ettiği görülmektedir. Türkiye'de Ufuk 2020 Programı kapsamında 925 projenin kabul (%10 proje kabul oranı) edildiği ve 2014-2018 yılları arasındaki veriye bakıldığında yaklaşık 138 milyon avro fon aktarıldığı görülmektedir. Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik seviyesi göz önünde bulundurulduğunda kendisine benzer ülkelere göre daha az başvuru yaptığı ve fon aldığı görülmektedir. Toplam başvuru alan proje sayısına göre üniversitelerden gelen başvurular %40 oranında bulunmaktadır. Projelerin birçoğu üniversite iş birlikleri ile gerçekleşse de 1000 öğretim üyesi sadece 12 başvuru ve bir proje bulunmaktadır.

Tablo 5: Türkiye'nin Ufuk 2020'deki Durumu

Ülkeler	Toplam Başvuru	Kabul edilen proje sayısı	Toplam aktarılan fon (milyon avro)	Proje kabul oranı	Ülkeler	Toplam Başvuru	Kabul edilen proje sayısı	Proje kabul oranı	Toplam aktarılan fon (milyon avro)	Yüksek öğretim personel sayısı
İngiltere	46.151	6.701	5.222,3	15%	İngiltere	33.474	4.881	15%	3.516,1	151.211
Almanya	39.294	5.867	5.827,7	15%	Almanya	19.563	2.650	14%	1.955,6	402.410
İspanya	40.066	5.129	3.321,0	13%	İtalya	17.639	1.938	11%	943,8	89.530
Fransa	30.419	4.665	3.960,7	15%	Hollanda	12.921	1.927	15%	1.404,5	65.027
İtalya	39.851	4.538	3.049,3	11%	İspanya	13.870	1.581	11%	713,9	164.190
Hollanda	30.419	3.532	2.796,9	12%	Fransa	9.116	1.163	13%	612,1	123.941
İsviçre	11.621	1.995	1.026,5	17%	İsviçre	6.778	1.070	16%	697,5	33.878
Avusturya	11.128	1.807	1.037,8	16%	Danimarka	6.731	995	15%	525,5	28.187
Yunanistan	12.330	1.616	821,4	13%	Avusturya	5.004	691	14%	387,3	58.465
Danimarka	10.686	1.604	940,1	15%	Yunanistan	5.214	631	12%	237,1	17.880
Polonya	8.958	1.066	340,3	12%	Polonya	3.493	390	11%	106,5	96.258
Macaristan	5.764	634	218,5	11%	Macaristan	1.665	196	12%	53,2	21.705
Slovenya	4.887	541	209,1	11%	Türkiye	1.999	186	9%	49,4	156.168
Türkiye	4.489	452	137,5	10%	Slovenya	1.479	131	9%	41,2	7.148
Hırvatistan	2.345	287	61,85	12%	Hırvatistan	878	86	10%	19,8	
Slovakya	2.200	287	88,1	13%	Slovakya	799	83	10%	29,7	12.425
32 ülke toplamı	397.113	54.435	36.447,2	14%	32 ülke toplamı	184.964	24.213	13%	14.431,6	

Kaynak: <https://sarkac.org/2019/03/avrupa-birligi-ufuk-2020-karnemiz-nasil/>, Erişim Tarihi: 19.03.2019.

Proje katılımcıları değerlendirildiğinde, 613 kişinin %16'sı KOBİ'lerden oluştuğu ve Türkiye'nin toplam fonunun %18'inin KOBİ'ler için harcandığı görülmektedir. KOBİ'lerin programa katılım oranı, Türkiye sanayisi için olumlu bir tablo çizmiştir ancak, bu oranın Ufuk Avrupa'da daha ileri seviyelere taşınması beklenmektedir. Proje koordinatörlerine bakıldığında, Türkiye içindeki katılımcıların oranı %18'dir. Ancak koordinatörlere aktarılan fonların diğer ülkelere kıyasla daha az olduğu görülmektedir. Bu tabloyu biraz

daha olumlu hale döndüren durum ise yukarıda da bahsedildiği gibi yükseköğretim kurumlarının yaptığı projelerdir. Türkiye’de 224 katılımcının %26’sı koordinatörlerden oluşmakla birlikte, koordinatörlere aktarılan fonun yükseköğretime aktarılan toplam fonun yarısına sahip olduğu görülmektedir. Kısaca, Türkiye’de yükseköğretimin içerisinde bulunduğu Ufuk 2020 Programı kapsamındaki projelere yapılan toplam AB fonunun yarısı koordinatörlere aktarılmıştır.

Tablo 6: Türkiye’nin Ufuk 2020’de KOBİ ve Koordinatör Durumu

Ülkeler	Ufuk 2020 katılımcı sayısı	KOBİ oranı	KOBİ'lere aktarılan fonun payı	Koordinatör oranı	Koordinatörlere aktarılan fonun payı	Ülkeler	Katılımcı sayısı	Koordinatör oranı	Koordinatörlere aktarılan fonun payı
Almanya	11.858	19%	13%	19%	42%	İngiltere	6.376	46%	64%
İngiltere	11.375	18%	14%	33%	52%	Almanya	3.499	28%	53%
İspanya	10.095	26%	23%	25%	43%	İtalya	2.583	26%	47%
Fransa	9.505	18%	14%	20%	44%	Hollanda	2.286	40%	63%
İtalya	9.290	24%	19%	20%	36%	Fransa	1.930	23%	53%
Hollanda	6.090	22%	17%	23%	49%	İspanya	1.919	29%	51%
Yunanistan	2.741	22%	19%	14%	25%	İsviçre	1.216	38%	77%
Avusturya	2.715	24%	19%	19%	41%	Danimarka	1.049	43%	60%
İsviçre	2.626	17%	6%	26%	68%	Avusturya	764	29%	56%
Danimarka	2.210	20%	21%	30%	50%	Yunanistan	751	17%	29%
Polonya	2.117	24%	21%	18%	37%	Polonya	476	14%	34%
Macaristan	841	30%	30%	16%	47%	Türkiye	224	26%	50%
Slovenya	797	26%	28%	14%	28%	Macaristan	213	11%	37%
Türkiye	613	16%	18%	18%	31%	Slovenya	149	11%	34%
Hırvatistan	420	15%	21%	7%	19%	Hırvatistan	113	9%	13%
Slovakya	396	25%	21%	11%	41%	Slovakya	84	14%	59%
32 ülke toplamı	93.131	22%	20%	20%	39%	32 ülke toplamı	30.035	26%	50%

Kaynak: <https://sarkac.org/2019/03/avrupa-birligi-ufuk-2020-karnemiz-nasil/>, Erişim Tarihi: 19.03.2019.

Türkiye’den beklenen performansın daha görünür hâle gelebilmesi için sürdürülebilir ve derinlemesine araştırılmış proje başvurularının artırılması ve sanayinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Ufuk Avrupa’da, Ufuk 2020’ye göre teknoloji alanında daha detaylı bir program hazırlanmıştır. Gıda alanı, çevre konusu eklenerek ilerletilmiş kümeler oluşturulmuş ve bu oluşturulan kümelere de çevre konularına ayrılan bütçe artırılmıştır. Başka bir değişiklik ise, Ufuk Avrupa Programı’ndaki ortaklık altyapısıdır. Programda, sadece yeni başlayan şirketlerin ve KOBİ’lerin iş birliğini değil, STK ve üniversitelerin de özel kuruluşlarla olan ilişkilerini güçlendirmeyi hedefleyen planlamalar bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye, yeni döneme hazırlık yaparken bu değişen koşulları da göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Türkiye'nin Ufuk Avrupa'ya Yönelik Hazırlıkları

Türkiye ile ilişkilerde, Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı koordinasyonunda Birlik Programları Üst Düzey Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurulun ilk toplantısı, 4 Şubat 2020 tarihinde yapılarak çalışma programları belirlenmiştir. 27 Ekim 2020 tarihinde ise Ufuk Avrupa Programı'na katılım kararı alınmıştır. Avrupa Komisyonu ile ilk resmi toplantı, 13 Kasım 2020 tarihinde yapılmıştır. Bu toplantı, Komisyonun üye olmayan ilk ülke olarak Türkiye ile görüşmesi açısından önem taşımaktadır. Türkiye, Ufuk Avrupa Programı'na katılım sağlamak için anlaşmayı, Belçika'nın başkenti Brüksel'de imzalamış ve Anlaşmaya, Türkiye adına Dışişleri Bakan Yardımcısı ve AB Başkanı Büyükelçi Faruk Kaymakçı, AB adına ise Avrupa Komisyonunun Yenilikçilik, Araştırma, Kültür ve Gençlikten Sorumlu Üyesi Mariya Gabriel imza atmıştır.

Kaynak: <https://ufukavrupa.org.tr/tr/haberler/turkiye-ufuk-avrupa-programinda>, Erişim Tarihi: 28.10.2021.

Programa, Türkiye koordinatörü TÜBİTAK adına Prof. Dr. Hasan Mandal da katılmıştır. Mandal, imza töreni sonrasında basına yaptığı açıklamada, Türkiye'nin AB Çerçeve Programları'na uzun yıllardır katılım sağladığı ve bu uzun sürecin içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Ufuk Avrupa'nın yalnızca Yeşil Mutabakat ve dijital dönüşüm açısından değil, genel olarak bilim, araştırma ve yenilik anlamında gelişim gösterme hedefinde olduğunu dile getirmiştir. Mandal, Ufuk Avrupa'nın Türkiye için öneminden bahsederken, "Türkiye sadece faydalanıcı değil, aynı zamanda bu sürecin ana aktörlerin bir tanesidir." demiştir.¹⁸ Mariya Gabriel ise, "Türkiye'ye Ufuk Avrupa, ERASMUS+ ve Avrupa Dayanışma Programı'na hoş geldiniz diyorum. AB programlarımızın yeni nesline Türkiye'nin katılımı, kapasitelerini daha da güçlendirecek ve Avrupa Araştırma Alanı ve Avrupa Eğitim Alanı'na entegrasyonu destekleyecektir," diyerek sürecin önemine vurgu yapmıştır.¹⁹

¹⁸ <https://ufukavrupa.org.tr/tr/haberler/turkiye-ufuk-avrupa-programinda>, Erişim Tarihi: 28.10.2021.

¹⁹ https://ec.europa.eu/info/news/turkey-joins-horizon-europe-erasmus-and-solidarity-corps-programmes-2021-oct-27_en, Erişim Tarihi: 27.11.2021.

Sonuç

AB Çerçeve Programları, küreselleşen dünya sistemine AB üye ülkelerinin yanı sıra aday ülkelerin de AB'nin mevcut ilerlemelerine uyum sağlamasına destek vermektedir. 2021 tarihi ile başlamış olan Ufuk Avrupa Programı'nın çağrıları, Türkiye için yeni fırsatlar sunacaktır. Özellikle sanayi-üniversite iş birliği içerisinde yenilikçi ve araştırmacı projelerle gelişen ve değişen bir üretim potansiyelinin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu programdan Türkiye'nin de faydalanması, AB'nin standartlarına ulaşmak ve AB müktesebatına uyum sağlamak konusunda yol gösterici olacaktır. 2014-2020 dönemini kapsayan Ufuk 2020'de potansiyelinin altında kalan Türkiye'nin Ufuk Avrupa'da daha gayretli olması gerekmektedir. Ufuk Avrupa sadece teknoloji konusuna değil, misyonları ve hedefleriyle sürdürülebilir yaşama da vurgu yaparak, iklim değişikliğinin ön planda tutulmasıyla net sıfır karbon hedefine ulaşmada bir araç haline gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında Ufuk Avrupa, Türkiye'nin gelişmişlik seviyesini daha sağlam temellere dayandırarak ilerlemesine katkı sunmanın yanı sıra küresel sorunlara çözüm getirmek konusunda da itici bir güç olmaktadır.